

Specifika výchovy dětí matkami v mladší a střední dospělosti

Jana Lukášová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana Lukášová**

Osobní číslo: **H150361**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Specifika výchovy dětí matkami v mladší a střední dospělosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy, rodiny a potřeb dětí a rodičů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-011-86.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

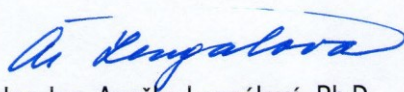
VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-717-8308-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Šalenová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **11. ledna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

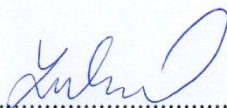
u na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

hlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Zlíně 27.4.2018

.....

sertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před
ím obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě
viště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo
oženiny.

ti, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

on č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve
ozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

o práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého
dárského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo
ích povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

on č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve
ozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

ola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.
přirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u
. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

ní-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy
školského či vzdělávacího zařízení.

ola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti
m díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle
ostí až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití
ho díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá specifikací výchovy dětí matkami v mladší a střední dospělosti. Teoretická část podává přehled o charakteristice dospělosti, předškolního věku, rodině a rodičovství. Praktická část obsahuje analýzu kvantitativního dotazníku o výchově dítěte matek v mladší a střední dospělosti. Cílem je zjistit zda jsou rozdíly ve výchově dětí u matek v mladší dospělosti a střední dospělosti.

Klíčová slova:

mladší dospělost, střední dospělost, předškolní věk, výchova, rodičovství

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the specification of mothers' upbringing in younger and middle adulthood. The theoretical part gives an overview of the characteristics of adulthood, pre-school age, family and parenthood. The practical part contains an analysis of a quantitative questionnaire on the upbringing of mothers in younger and middle adulthood. The aim is to find out if there are differences in maternal education among young and middle-aged children.

Keywords:

Younger adulthood, middle-aged, preschool age, upbringing, parenthood

Poděkování

Děkuji Mgr. Evě Šalenové za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost, čas a trpělivost, kterou mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat respondentkám za to, že mi věnovaly svůj čas a ochotně se zúčastnily mého výzkumu.

V neposlední řadě děkuji mé rodině, bez jejíž pomoci a podpory by tato práce nemohla vzniknout.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraní do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 DOSPĚLOST.....	11
1.1 MLADÁ DOSPĚLOST 20–30 LET	11
1.2 STŘEDNÍ DOSPĚLOST 30-40 LET.....	11
2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	13
2.1 TĚLESNÝ VÝVOJ	13
2.2 PSYCHICKÝ VÝVOJ	13
2.3 SOCIÁLNÍ VÝVOJ	14
3 RODIČOVSTVÍ.....	15
3.1 RANÉ RODIČOVSTVÍ	16
3.2 POZDNÍ RODIČOVSTVÍ.....	17
4 RODINA.....	18
4.1 STYLY VÝCHOVY.....	18
4.1.1 Autokratický styl výchovy	18
4.1.2 Liberální styl výchovy.....	19
4.1.3 Demokratický styl	19
4.2 VÝCHOVNÉ PROSTŘEDKY	19
4.2.1 Odměna	19
4.2.2 Trest.....	20
II PRAKTICKÁ ČÁST	22
5 VÝZKUMNÝ DESING.....	23
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	23
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	23
5.3 METODY SBĚRU DAT	23
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A REALIZACE VÝZKUMU.....	24
6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	25
6.1 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	25
6.2 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	45
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	49
SEZNAM GRAFŮ	51
SEZNAM TABULEK.....	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si zvolila záměrně, protože je toto téma pro mne osobní. Já sama jsem se před rokem stala matkou, tudíž jsem matka v mladší dospělosti a na druhou stranu je moje maminka matkou ve střední dospělosti s tříletým Tadeášem. Ještě když jsem já nebyla matka a viděla jsem výchovné metody mé maminky, říkala jsem si, že až jednou budu mít vlastní děti, nikdy je nebudu vychovávat takovým stylem. Ale už teď, po roku výchovy vlastní dcery, můžu říct, že v něčem se s maminkou ve výchově shodujeme a v něčem máme naprosto rozdílné názory.

Když moje maminka přišla před 4 lety s novinou, že je těhotná a budu mít dalšího brášku, jako první mě napadla myšlenka, jestli je normální. Vždyť má 40 let, má se těšit na vnoučata a ne se starat o vlastní miminko. Časem jsem ale zjistila, že není jediná starší matka v okolí. Je hromada žen, které odsouvají mateřství na pozdější dobu, a proto nejsou výjimkou ženy, které mají první dítě okolo 40. roku života.

Po celý rok mé vlastní výchovy bojuji s rozdílnými názory mé maminky, proto jsem při výběru tématu bakalářské práce měla hned jasno. Mým cílem je zjistit, zda se u všech matek liší výchova dětí z důvodu jejich věku, tak jako je to v mé rodině.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. První kapitola se zaměřuje na obecnou charakteristiku dospělosti, předškolního věku, rodiny a rodičovství.

Druhá kapitola obsahuje vlastní výzkumnou činnost. Její cíle, metody, výzkum, výsledky a analýzu výsledků. Výzkum si kladl za hlavní cíl identifikovat rozdíly ve výchově matek v mladší a střední dospělosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOSPĚLOST

Dospělost není v naší společnosti jednoznačně vymezena. Jediným vymežujícím faktorem je dosažení právní dospělosti – zletilosti, což není signálem pro změnu statusu člověka. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 169) definují dospělost takto: „Člověk je zpravidla pokládán za zralého, když po dokončení dospívání přejímá plnou osobní a občanskou odpovědnost, začíná být ekonomicky nezávislý a navíc přispívá k rozmnožování obecných statků, rozvinul plně své osobní zájmy, ustavil legalizovaný vztah k životnímu partnerovi, přejal očekávané výchovné úkoly vůči svým potomkům a na druhé straně se přizpůsobuje svým stárnoucím rodičům“.

1.1 Mladá dospělost 20–30 let

V odborné literatuře se mladá dospělost vymezuje v různém období, většinou od 20 do 30 let. Z biologického hlediska je vymezení mladé dospělosti snadné, je vázáno dosažením fyzické zralosti. Významně se mění pohled na sexualitu, která je důležitým aspektem partnerského vztahu. Na rozdíl od adolescence je sexuální aktivita v určitém stupni vývoje dospělosti prostředkem ke zplazení dítěte. Období mladé dospělosti je také označováno jako fáze intimity. Snaha vytvořit si důvěrný, spolehlivý a stabilní vztah. I když jde o zcela nový vztah emoční vazby, vždy bude ovlivněn tím, co člověk zažil v dětství. (Vágnerová, 2007).

Psychosociálních znaků rané dospělosti je mnoho. Mezi hlavní patří relativní svoboda v rozhodování, odpoutání od primární rodiny a vytváření plnohodnotných vztahů, seberealizace v pracovním životě a s tím spojená finanční nezávislost. (Vágnerová, 2007).

1.2 Střední dospělost 30–40 let

Střední dospělost není přesně ohraničena mezníky. V tomto věku člověk vystoupal na vrchol své životní cesty a může se poohlédnout za svým životem. Zhodnotit čeho dosáhl a co vybuodoval a zároveň vyhlížet a plánovat budoucnost, protože i když je ve středním věku, má dostatek času. Střední dospělost by se dala charakterizovat jako část života mezi dvěma generacemi. Na jedné straně mládí a na straně druhé stáří. Avšak důležitou roli zde hraje subjektivní vnímání sebe sama.

I když se v české literatuře vymezení střední dospělosti mírně liší, hlavní úkol tohoto období je všude stejný. Je to etapa života, kdy člověku narůstá zodpovědnost nejen ke svým dětem, ale také ke stárnoucím rodičům a celé společnosti. Významným úkolem je dosáhnout a udržet spokojenou profesní pozici a stabilní rodinu s pozitivními vztahy. (Vágnerová, 2007).

Tělesné stárnutí není nijak výrazně nápadné. Spíše je důsledkem úbytek tělesné atraktivity, který postihuje více ženy. Toto období přináší také zátěž na psychiku, a to hlavně představa a vědomí úbytku neplodnosti, zejména u žen, které odložily mateřství na pozdější. U mužů není pokles plodnosti tak zřejmý, většinou ještě zanedbatelný. (Vágnerová, 2007).

2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Předškolní věk se vymezuje od 3 let do po nástup do školy, tj. šest až sedm let. Je to období rozkvětu a hry, kdy dítě chce objevovat svět. Je to předpříprava na život ve společnosti. Dítě přijímá rád, učí se prosazovat, spolupracovat, rozvíjí vztahy a přizpůsobovat se ostatním (Vágnerová, 2012).

Je to nejradostnější období jak pro dítě, tak i pro rodiče. „Období předškolní

je nejpozoruhodnější etapou vývoje lidského jedince, spojuje vše, co bylo u dítěte vrozeno s tím, co se výchovou a učením stane zlatým mostem k budoucí dospělé osobnosti. Je to doba, na kterou si již v dospělosti vzpomínáme, ke které se vracíme, která zanechává v naší paměti již mnohé stopy.“ (Lisá, Kňourková, 1986, s. 174).

2.1 Tělesný vývoj

V předškolním věku dochází ke zrychlení růstu. Dochází k růstu dlouhých kostí, proto se dítě viditelně vytáhle a výrazně naroste svalová hmota. Předškolní věk je pro dítě náročný jak po fyzické, tak po psychické stránce, proto je velice důležitý dodržování pravidelného režimu. Správné rozložení jídla, spánku, zábavy a bdění. Tělo má velké nároky na přísun vitamínů, minerálů a živin.

Změny v motorickém vývoji nejsou tak výrazné jako v předchozím období, přesto jsou velmi významné. Zdokonaluje se jemná i hrubá motorika. Pohyby jsou přesnější, plynulejší a účelnější. (Mertin, Gillernová, 2010). Kolem čtvrtého a pátého roku života se začínají utvářet základní sportovní dovednosti. Některé děti umí jezdit na kole bez opory, házet chytat míč, lézt po žebříku, dělat kotouly.

2.2 Psychický vývoj

V předškolním věku jde především o konkrétní a názorné myšlení, které je spjaté s konkrétními věcmi, činnostmi a situacemi. Převažuje zde mechanické učení. To znamená, že si pamatují na základě opakování.

Děti mají potíže ve vnímání prostoru. Mají tendenci přeceňovat velikost určitého prostoru. Postupně však dopívají k rozlišování pojmů blízko-daleko, vně-uvnitř, uzavřený-otevřený. Také se špatně orientují v čase. Časové úseky se mu zdají delší než dospělému člověku a také se špatně orientuje v minulosti i budoucnosti.

S myšlením se rozvíjí i řeč. Dítě dokáže označit předměty, vyjádřit činnosti a vztah (auto jede, voda teče). Po třetím roce se rozvoj řeči týká hlavně v obohacování a zpestřování slovní zásoby a zdokonalování mluveného výrazu. Pro toto období je typická otázka „PROČ?“.

Významnou složkou řečového vývoje je tzv. egocentrická řeč. Dítě si mluví samo pro sebe, nepotřebuje posluchače a jen řídí svou aktivitu. Egocentrická řeč slouží ke zjednodušení orientace, uvědomování a řešení úkolů (Vágnerová, 2012).

2.3 Sociální vývoj

Důležitým milníkem předškolního věku je nástup do mateřské školy, kde se postupně uvolňuje fixace na rodinu. Dítě se učí a přijímá nové role, rozvíjí se jeho osobnost a navazuje nová přátelství (Vágnerová, 2012).

Způsob jakým se v rodině projevují city, představuje pro dítě modelovou situaci, ta utkví dítěti v paměti a je velká pravděpodobnost, že v budoucnu bude jednat stejným nebo podobným způsobem (Langmeier, 1991, s. 81).

Socializace jako proces zahrnuje tři vývojové aspekty (Langmeier, 1991, s. 81):

1. Vývoj sociální reaktivity
 - Vývoj bohatě diferencovaných emočních vztahů k lidem v bližším i vzdáleném společenském okolí.
2. Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací.
 - Vývoj norem, které si jedinec vytváří na základě příkazů a zákazů udělovaných mocnými dospělými a které pak přijímá za své.
3. Osvojení sociálních rolí.
 - Osvojení takových vzorů chování a postojů, které jsou od jedince očekávány ostatními členy společnosti a to vzhledem k jeho věku, pohlaví, společenskému postavení.

V předškolním období roste potřeba sociálního styku s dětmi. Kontakt s vrstevníkem se liší od vztahu s dospělým skutečností, že jde o symetrický vztah, který poskytuje mnohem méně jistoty, než vztah s dospělým. Kamarády si volí dle svého uvážení. Mezi vrstevníky pak dochází k rozdělení sociálních rolí a také se rozvíjí schopnost soupeřit, spolupracovat a prosazovat se mezi ostatními (Vágnerová, 2012, s. 125).

3 RODIČOVSTVÍ

Jeden z důvodů pro uzavření manželství, je touha po založení vlastní rodiny. Rodičovská role je jedna z nejdůležitějších sociálních rolí, kterou neseme po celý život. Záleží na každém z nás, jak odpovědně se k ní postavíme. Rodičem se stáváme již před narozením dítěte. Neseme za něj zodpovědnost, za jeho bezpečí, výchovu, vývoj a celkovou pohodu. Podle Matouška (1997, s. 13) je „rodičovské chování původnější než chování partnerské.“ Vychází to z potřeby ochraňovat a pečovat o děti – mláďata.

Díky dnešní uspěchané době už není rodičovství přirozeným údělem. Vlivem rychle se rozvíjející medicíny, příchodem antikoncepce a interrupce, máme volbu rodičovství ve svých rukou. Tímto žena získává právo rozhodnout se, kdy a kolik bude mít dětí, jestli vůbec nějaké. Možný (2002) to označuje za epochální význam pro lidstvo. Touha být rodičem se v dnešní době posouvá do vyššího věku. I když podle statistického úřadu by se mohla zdát, že tomu tak není. V roce 1920 ženy rodily v průměru ve věku 30,2 let, v roce 2012 průměrný věk rodičky klesl na 29, 8 roku (Statistika a my 03/2014). Na postupné odkládání mateřství má také velký vliv tzv. druhý demografický přechod, který nastal v 60. letech minulého století v zemích západní a severní Evropy. Mladým lidem se otevřelo množství nových příležitostí a to mělo za následek pokles nových manželství a tím pádem i přijetí rodičovské role.

Rodičovství ovlivní nejen naše postavení v sociálním prostředí, ale hlavně celý náš životaběh. Roissová (Roissová in Možný, 2008) poukazuje na důležité vlastnosti, které sebou přináší rodičovství:

- ❖ Těhotná žena, která uvažuje o přerušení těhotenství je pod kulturním tlakem, který se negativně dívá odmítavě na odmítání mateřství. U křesťanů je to tlak smrtelného hříchu.
- ❖ Dítě může být počato i mimovolně, neplánovaně. Většinou to bývá první dítě.
- ❖ Mateřství se nedá vzít zpět. Jakmile se dítě narodí, člověk se nezvratně stává rodičem. To platí i pro otcovství, i když muž se snáze vyhne rodičovské povinnosti.
- ❖ Mateřství je přechod zlomový. Zatímco ostatní životní přechody mají přípravnou fázi, narození dítěte tuto přípravnou fázi nemá. Dítě, které dosud nebylo, tu najednou je. Žena se během těhotenství připravuje na mateřství pouze fyziologicky, nikoli sociálně.

Role matky a otce se od sebe výrazně liší. Zatímco role matky má jasně vymezená práva a povinnosti, role otce je více variabilní a nejednoznačná.

I v dnešní době role matky představuje roli pečovatelky - ženy v domácnosti. Očekává se, že žena potlačí své vlastní potřeby ve prospěch dítěte. Je považována za výchovnou a pečovatelskou autoritu, má prioritní právo rozhodovat o dítěti. Role matky má značnou prestiž, ale role ženy v domácnosti má naopak prestiž velmi nízkou. Může za to fakt, že práce v domácnosti není snadno měřitelná a má jen dočasné trvání (např. jídlo, čisté prádlo, pořádek v bytě), proto se pro vnější pozorovatele může zdát, že se ani o žádnou práci nejedná (Vágnerová, 2007).

Vztah otce a dítě se rozvíjí pomaleji a postupně. Muž není hormonálně posílen jako žena, a proto je důležité pro rozvoj otcovské role čas strávený s dítětem a činnost, kterou s ním sdílí. Pro muže není role otce základní, muž má často jiné důležitější cíle, proto je otcovský vztah s dítětem mnohem zranitelnější než vztah matka-dítě. Otec je pro dítě vzorem autority a moci. S partnerkou se stávají spolurodičem, společně sdílí povinnosti spojené s péčí a výchovou o jejich dítě (Vágnerová, 2007).

3.1 Rané rodičovství

I když je manželství a rodičovství posouváno do vyššího věku, tak i dnes se můžeme setkat s dívkami, které se rozhodnou přivést na svět dítě bez ohledu na svůj nízký věk. Těhotenství nezletilých dívek přináší spoustu rizik, jak zdravotních, tak i psychických. Za vznik zdravotních rizik v největší míře může nevhodný životní styl mladistvých. Zdravotní komplikace se týkají nejen matky, ale i jejího dítěte. Mezi hlavní rizika patří nedostatek železa, zánět močových cest, atypie placenty a nedostatek velikosti pánevních kostí. (Machová J, Hamanová J, 2002).

Většinou sem patří lidé se základním vzděláním a vyučením. Vstupují do manželství brzy a vzápětí mají děti. Ženy nemají profesní ambice, děti mají dříve a mají jich více. Takový postup má dlouholetou tradici. Vágnerová (2007) toto označuje jako „životní dráha krátkých cyklů“. Spočívá to v brzkém naplnění základních požadavků dospělosti, které se opakují i u jejich potomků.

Důvody proti mladistvému těhotenství:

Matějček (2007) poukazuje na psychický stav adolescentních rodičů, který je těžko slučitelný s rodičovstvím:

- ❖ Těhotenství většinou zaskočí mladistvé rodiče nepřipravené
- ❖ Jejich manželství se často rozpadají
- ❖ Mladí rodiče mají horší společenské a ekonomické postavení
- ❖ Mladiství rodiče mívají komplikovaný vztah se svými rodiči

Nezralí rodiče upřednostňují vlastní potřeby před potřebami dítěte, proto nedokážou na malé děti reagovat citlivě a vycítit jejich potřeby. Méně se jim věnují a nepodporují je v takové míře jako zralejší rodiče (Vágnerová, 2007).

3.2 Pozdní rodičovství

Pozdní rodičovství je běžně užívaný pojem, avšak stanovit věkovou hranici, kdy už je žena „stará matka“, není snadné. Z medicínského hlediska je zlomový věk 35 let. Z pohledu společnosti se věk „starší matky“ posouvá stále výše. Dnes nikoho překvapení, že si žena první dítě pořizuje okolo 30 let, proto si pod pojmem „stará matka“ společnost představí ženu ve věku kolem 40 let, která čeká své první dítě.

Podle Vágnerové (2007) bývají zralejší rodiče sebejistější, s větším pocitem kontroly a sebedůvěry. Dítěti se více věnují, bývají citlivější a empatictější k jeho potřebám.

Pozdní rodičovství je řešeno v souvislosti se současným trendem odsunu mateřství. Avšak až jedna třetina dětí, které se narodí matkám po 35 roku života, je z neplánovaného těhotenství. Ženy ve středním věku považují otěhotnění za nepravděpodobné, a proto se nezapovídají antikoncepcí (Sobotková, 2012).

Rodičovství odkládají zejména lidé s vyšším vzděláním a z vyšších kariérních příček, jejichž rodiny jsou lépe materiálně zajištěny (Vágnerová, 2007).

4 RODINA

V učebnicích pedagogiky se dočteme, že výchova je procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimuluje jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností (Průcha a kol., 2003).

Avšak na výchově se podílí celá řada činitelů, kteří ovlivní náš vývoj – podnebí, výživa, bydlení, početnost rodiny, zaměstnání rodičů a mnoho další. Tomuto všemu se člověk přizpůsobí (Matějček, 2012). Nejvýznamnějším výchovným a vzdělávacím prostředkem pro dítě je rodič. K tomu, aby mohl rodič plnit nezastupitelnou úlohu v životě dítěte, musí se dobře vyznat a porozumět mu. Ale také musí chápat i sám sebe. Vědět co chtějí a kam směřují, co od sebe mohou očekávat, jaké mají životní cíle a k čemu chtějí vést své dítě. K tomu všemu hlavně potřebují čas a lásku pro dítě (Mertin, 2011).

Láska je ve výchově to nejdůležitější, proto se nám může zdát, že stačí mít dítě rád, strávit s ním nějaký čas, uspokojit jeho materiální potřeby a všechno ostatní přijde samo.

Jsou děti, jejichž výchova jde snadno, ale i nejdokonalejší dítě potřebuje někdy usměrnit. K tomu se používají dva nástroje – cukr a bič. Odměna za jednání, které schvalujeme, a trest za chování, které je nežádoucí (Říčan, 2013).

4.1 Styly výchovy

Málo kdy se v rodině vyskytuje čistý styl výchovy, převážně pouze převládá tendence jednoho z nich.

4.1.1 Autokratický styl výchovy

Při tomto stylu výchov vychovatel dominuje, rozkazuje a trestá. Nerespektují se potřeby dítěte. Chybí zde prostor pro potřeby a sebepojetí dítěte. Podle Lewina tento styl vede k vyšší dráždivosti a napětí dětí. Také vede k vyšší dominanci a agresivitě (Čáp, 1987, s. 309-310).

4.1.2 Liberální styl výchovy

Není zde jasně rozdělena pravomoc. Vychovatel neklade na dítě žádné požadavky, nebo jen velmi malé. Tento styl je sice méně škodlivý než styl autokratický, avšak neusměrňuje dítě ve výchově a nijak neformuje jeho charakter (Čáp, 1987, s. 309-310).

4.1.3 Demokratický styl

Také je nazýván autoritativním styl, kdy autorita je jako vzor. Bývá označován jako nejvhodnější styl. Je přiměřeny a představuje ideální kombinaci výše popsaných stylů, které jsou spíše jednostranně zaměřeny. Vychovatel pomáhá dětem přebrat zodpovědnost za sebe sama a zároveň jim poskytuje hranice.

4.2 Výchovné prostředky

Výchova se uskutečňuje za pomoci různých prostředků, které působí na jedince intencionálně (záměrně) i funkcionálně (nepřímo) a vzájemně se doplňují. Výchovné prostředky bereme jako jeden ze základních činitelů výchovně-vzdělávacího procesu.

Odměna a trest jsou základní výchovné prostředky, které fungují už od nepaměti. Díky nim máme dítě dovést k určitému výchovnému cíli. Odměna navozuje a utvrzuje správné chování, zatímco trest má zabránit špatnému jednání (Matějček, 1986).

4.2.1 Odměna

Odměna v nás vyvolává pozitivní pocit. Je to něco milého, radostného a nejráději bychom si tento pocit udrželi co nejdéle.

Když se řekne slovo „odměna“, tak nás jako první napadne sladkost, dárek, peníze. Ale za odměnu můžeme považovat i výlet s rodinou nebo nějakou aktivitu s kamarády, proto odměna nemusí mít pouze materiální podobu. Pro dítě je největší odměnou to, že udělalo svým chováním nebo jednáním někomu radost (Matějček, 1986).

Specifickým druhem odměny je pochvala, což je pozitivní vyjádření o druhé osobě. Aby byla pochvala efektivní, měla by být přiměřená a udělena ihned po vykonané činnosti (Průcha, 2009).

Rozdělení odměn podle Čápa a Mareše (2007, s. 253 - 254):

- ❖ Emoční, morální odměna (pochvala, úsměv, projev sympatie, kladné hodnocení)
- ❖ Dárek věcný nebo peněžitý
- ❖ Umožnění činnosti nebo zážitků, po kterých dítě silně touží (určitý výlet nebo zajímavá společenská činnost s dospělým, který má většinou nedostatek času)

Emoční odměna je efektivnější než odměna materiální. Tímto se uspokojí potřeby porozumění a uznání, zatímco zahrnutí dítěte hmotnými dary má za následek utlumení vnitřní motivace. Dítě si utvoří názor, že vše c dělá, dělá pro to, aby získalo odměnu (Čáp, Mareš, 2007, s. 254).

Jak chválit podle Krtičkové (2010):

- ❖ Nechválit příliš často
- ❖ Nechválit za věci, které jsou pro dítě samozřejmostí
- ❖ Chválit by měli rodiče rovnoměrně
- ❖ Nepoužívat ironii, sarkasmus, kritiku
- ❖ Nepřenášet své vlastní zkušenosti z dětství
- ❖ Důležité je používat vlastní přirozenost a zdravou míru

4.2.2 Trest

Trest je něco negativního. Očekáváme, že bude pro dítě nepříjemný a tísnivý. Pocit, kterého se bude chtít co nejdříve zbavit.

Jako předstupeň trestu je napomenutí. Je to ústní upozornění, kterým dáváme dítěti najevo, že nesouhlasíme s jeho chováním.

Stejně jako odměny, tresty mají mnoho podob. Neexistuje jeden univerzální trest na každé dítě. Někdo jako trest používá pohlavek, jiný zase pár ran na zadek. Za trest také můžeme považovat zákaz oblíbené činnosti nebo určitá omezení.

Tresty jsou fyzické a psychické. Fyzické trestání narušuje emoční vztah mezi dospělým a dítětem, ponižuje dítě a tím nepříznivě působí na jeho sebehodnocení. Je to vzor agresivního chování, které podporuje agresivitu dítěte. Psychické trestání má trvalejší účinek, podporuje vývoj svědomí. Dítě trpí silnou úzkostí, nejistotou a zanedlouho se dostaví pocit viny (Čáp, 1996).

Podle Matějčka je fyzický trest primitivním výchovným zásahem a mezi výchovnými prostředky by měl zaujímat až poslední místo. V současné době je však fyzický trest nejčastějším výchovným prostředkem, jak dát dítěti najevo náš nesouhlas. Když chceme dítě pochválit, činíme tak nejčastěji formou pohlazení nebo pomazlení dítěte. V případě našeho nesouhlasu následuje fyzický trest v podobě plácnutí přes zadek.

Matějček (1986) přibližuje trojí význam trestu:

1. Trest má napravit škodu, která nějakým špatným způsobem chování vznikla.
2. Trest má působit tak, aby se špatné chování už neopakovalo.
3. Trest smývá z viníka jeho provinění.

Pravidla trestání dle Říčana (2013):

- ❖ Trest musí být srozumitelný.
- ❖ Trestání má předem daná pravidla.
- ❖ Musí být spravedlivý.
- ❖ Trest má následovat pokud možno ihned. Odklad snižuje účinnost trestu.
- ❖ Měli bychom respektovat vývojové výkyvy a stav dítěte.
- ❖ Důležité je myslet i na odpuštění

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ DESING

Výzkumná část bakalářské práce byla zaměřena na děti předškolního věku matek v mladší a střední dospělosti. Výzkum byl realizován formou kvantitativního dotazníkového šetření.

5.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká jsou specifika ve výchově dětí předškolního věku u matek v mladší a střední dospělosti?

Dílní výzkumné otázky:

1. Jaký vztah mezi sebou mají matka a dítě?
2. Jaké výchovné metody využívá matka k výchově svého dítěte?
3. Jsou rozdíly ve výchově u dětí matek v mladší a střední dospělosti?
4. Jaký postoj zaujímají matky k rodičovské dovolené?

5.2 Výzkumné cíle

Na základě zvolených výzkumných otázek byly vytvořeny následující výzkumné cíle.

Hlavním cílem výzkumu bylo odhalit specifika výchovy matek v mladší a střední dospělosti u jejich dětí v předškolním věku.

Dílní cíle:

1. Zjistit jaký mají mezi sebou vztah matka a dítě.
2. Zjistit výchovné metody, které používají matky ve výchově svých dětí.
3. Identifikovat rozdíly ve výchově matek v mladší dospělosti a střední dospělosti.
4. Zjistit jaký postoj zaujímají matky k rodičovské dovolené.

5.3 Metody sběru dat

K realizaci výzkumu bylo použito dotazníkové šetření, které je v pedagogickém výzkumu hojně využívanou metodou pro získávání potřebných dat. Dotazník byl zvolen z důvodu rychlého a ekonomického shromáždění potřebných dat od velkého počtu respondentů.

Dotazník byl anonymní a byl složen z 19 položek. Jednalo se o otázky otevřené a uzavřené. První část dotazníku byla zaměřena na zjišťování základních údajů o respondentkách, tj. věk, počet dětí, věk dětí. Dále následují položky zaměřené na vztah mezi matkou a dítětem, preference výchovných metod, rozdíly ve výchově matek a nakonec délku rodičovské dovolené.

5.4 Výzkumný soubor a realizace výzkumu

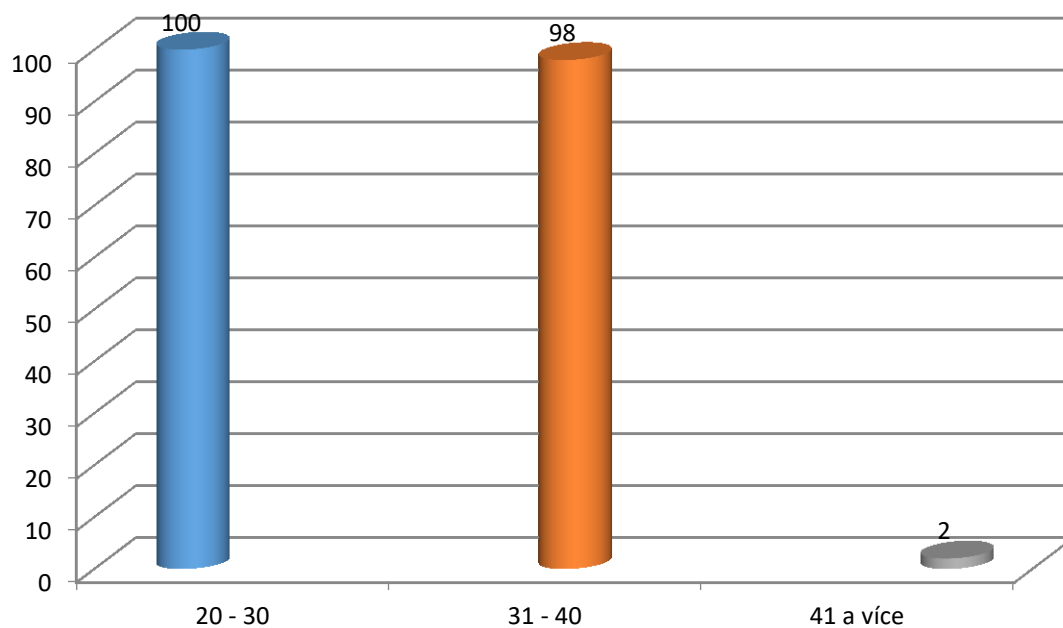
Základním souborem jsou dvě skupiny matek. První skupina jsou matky v mladší dospělosti a druhou skupinou jsou matky ve střední dospělosti. Respondentky byly osloveny účelně prostřednictvím sociální sítě. Byly vytvořeny dva totožné dotazníky pro účelnější zjištění našeho výzkumné cíle. Elektronický dotazník byl zveřejněn na webu www.surveymonkey.com a sběr dat probíhal v termínu od 1. do 31. března 2018. V rámci dotazníkového šetření bylo osloveno 200 respondentek, z toho 100 respondentek v mladší dospělosti a 100 ve střední dospělosti. Bylo vyplněno všech 200 dotazníků, návratnost tedy byla 100%.

6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Zjištěné výsledky byly zpracovány pomocí programu Microsoft Excel a jsou znázorněna v grafech a slovně interpretována. Z celkového počtu 200 oslovených respondentů byla 100% návratnost.

6.1 Analýza a interpretace dat

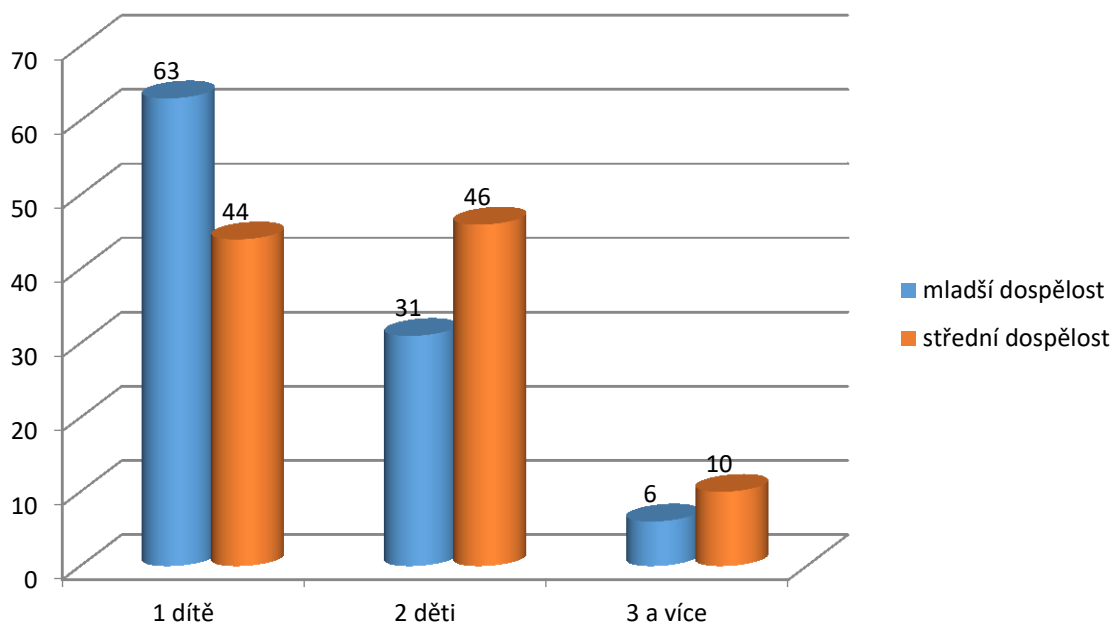
V této podkapitole se zabýváme analýzou odpovědí respondentů dotazníkového šetření.

1. Váš věk:

Graf č. 1 - Věk respondentek

Pro náš výzkum máme 200 matek ve dvou věkových kategoriích. 100 matek je ve věku 21 – 30 let, 98 matek ve věku 31 – 40 a dvě matky ve věku 41 a více, ale zařadíme je do druhé kategorie.

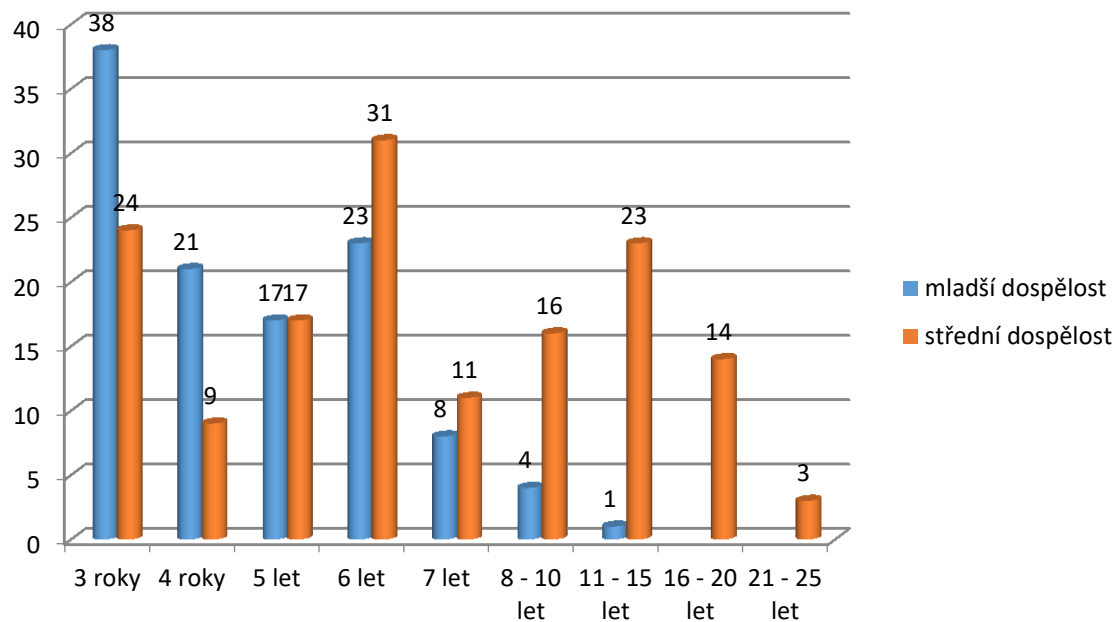
2. Počet dětí:

Graf č. 2 - počet dětí

Nejvíce matek má pouze jedno dítě, z toho je 63 matek v mladší dospělosti a 44 matek ve střední dospělosti. Dvě děti má 31 matek v mladší dospělosti a 46 matek ve střední dospělosti. 3 a více dětí mě 6 matek v mladší dospělosti a 10 matek ve střední dospělosti.

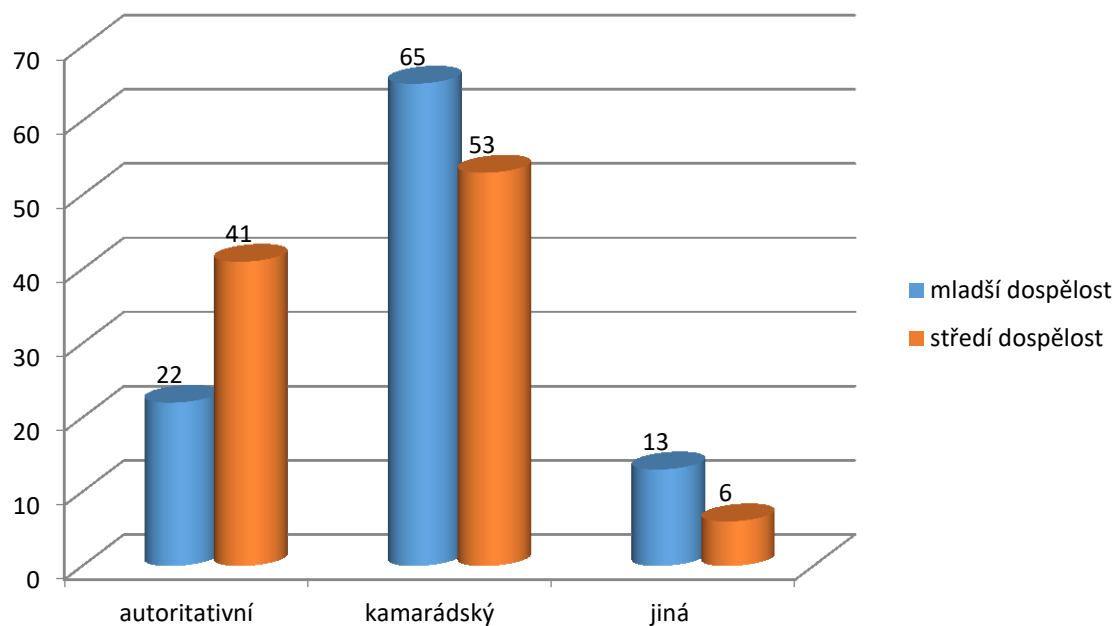
3. Věk dětí:

Graf č. 3 - věk dětí

Otázka č. 3 byla otevřená a zjišťovala věk dětí. U matek v mladší dospělosti dominuje věk dětí 3 roky a 6 let. Jedna matka v mladší dospělosti má dítě ve věku 12 let. U matek ve střední dospělosti dominuje věk dětí 6 let. Následně jsou to děti ve věku 3 roky a děti ve věku 11-15 let.

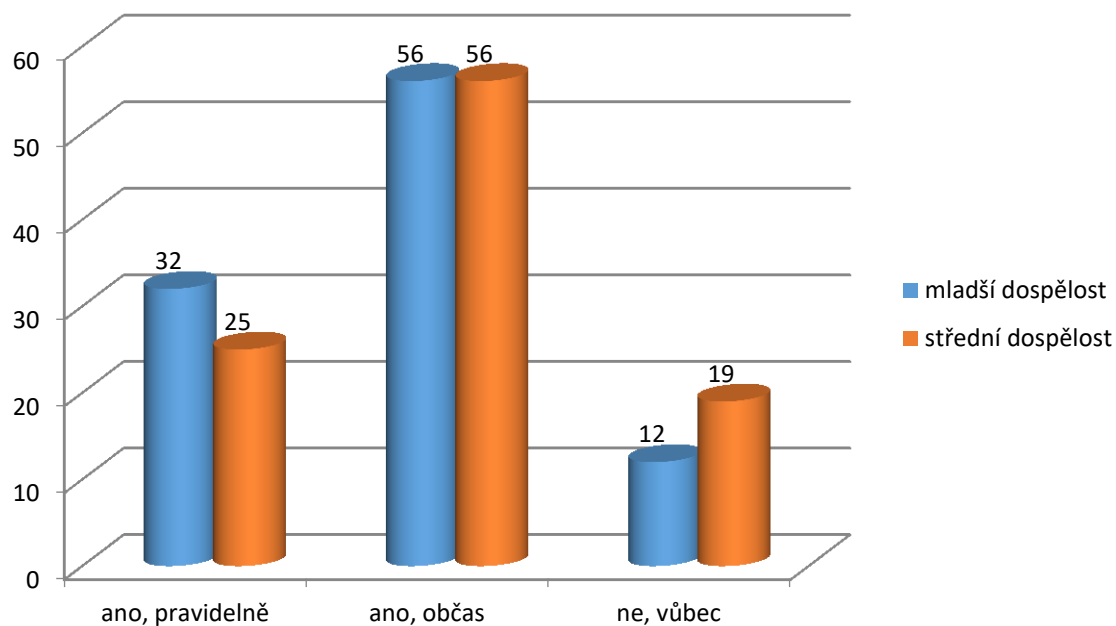
4. Jaký máte s dítětem vztah?

Graf č. 4 - vztah mezi dítětem a matkou

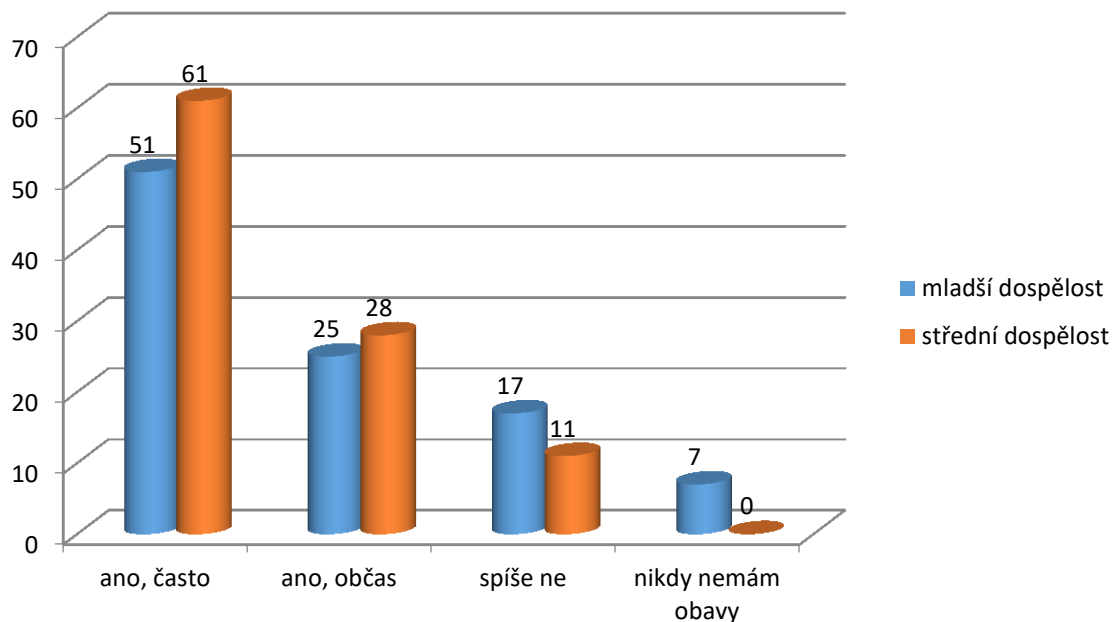
Na otázku jaký mají matky vztah se svým dítětem, odpověděla více než polovina kamarádský vztah, z toho 65 matek v mladší dospělosti a 53 ve střední dospělosti. Autoritativní vztah má 22 matek v mladší dospělosti a 41 matek ve střední dospělosti. Zbylých 19 matek uvedlo, že jejich vztah je kombinací autoritativního i kamarádského vztahu.

5. Čtete dětem před spaním pohádky?

Graf č. 5 - čtení pohádek před spaním

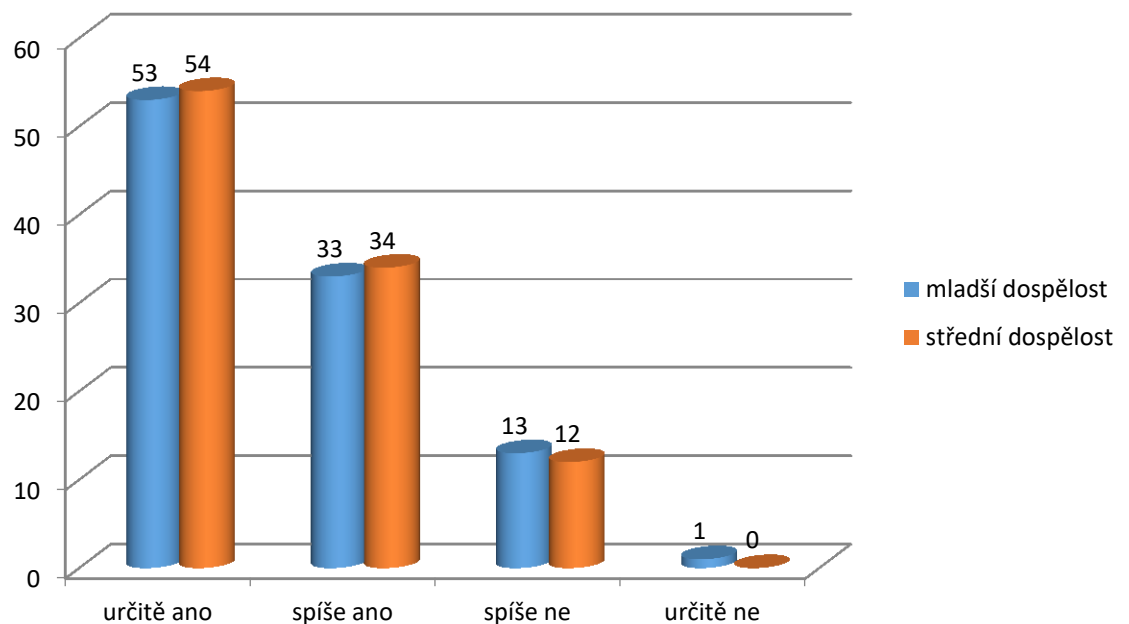
Stejný počet matek, v obou věkových skupinách, čte svým dětem před spaním pohádky občas. Pravidelně je čte 32 matek v mladší dospělosti a 25 ve střední dospělosti. 12 matek v mladší dospělosti a 19 ve střední dospělosti nečte svým dětem pohádky vůbec.

6. Máte o své dítě strach, když jej nemáte pod vlastním dohledem?

Graf č. 6 - strach o dítě

Na otázku, zda mají matky strach o své dítě, pokud jej nemají pod vlastním dohledem, uvedlo 51 matek v mladší dospělosti a 61 matek ve střední dospělosti, že mají strach často. 53 matek má strach občas, z toho 25 matek je v mladší dospělosti a 28 ve střední dospělosti. Spíše ne uvedlo 28 matek (17 matek v mladší dospělosti a 11 matek ve střední dospělosti) a 7 matky v mladší dospělosti nemá obavy nikdy.

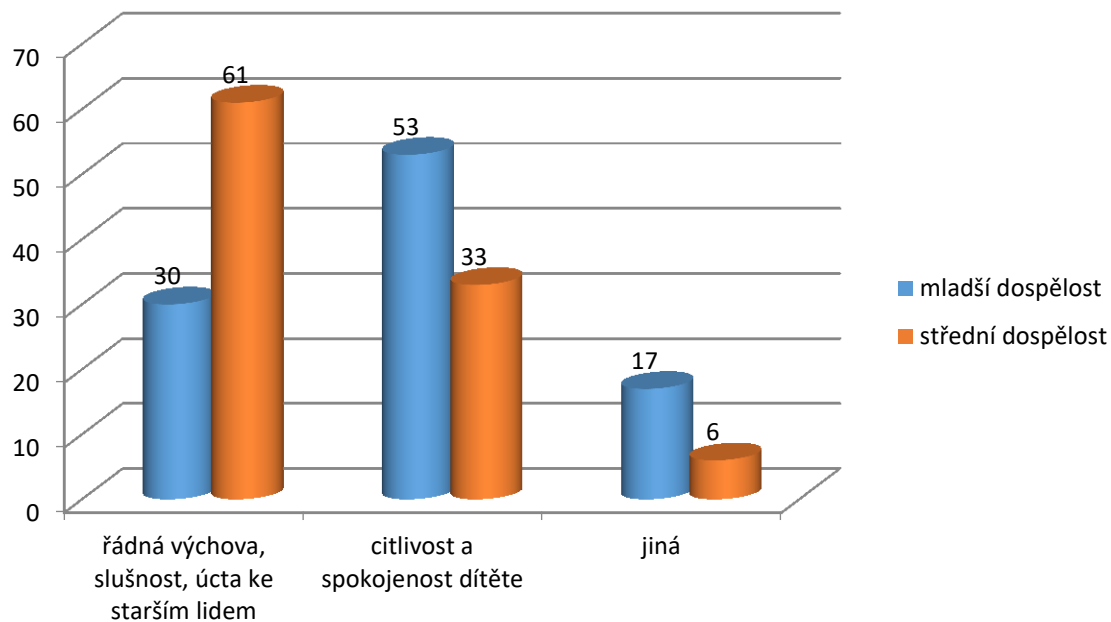
7. Myslíte, že Vás ve výchově Vašeho dítěte ovlivnilo to, jak Vás vychovávali Vaši rodiče?

Graf č. 7 - vliv výchovy

Odpovědi na otázku č. 7 byly téměř vyrovnané. Na otázku zda jejich výchovu ovlivnilo působení jejich vlastních rodičů, odpovědělo větší množství matek ano, z toho odpověď 'určitě ano' zvolilo 53 matek v mladší dospělosti a 54 matek ve střední dospělosti. Spíše ano zvolilo 33 mladších matek a 34 matek ve střední dospělosti. Zbytek se přiklání k názoru, že je výchova jejich rodičů neovlivnila. Spíše ne zvolilo 13 matek v mladší dospělosti a 12 ve střední. Pouze jedna matka v mladší dospělosti zvolila odpověď 'určitě ne'.

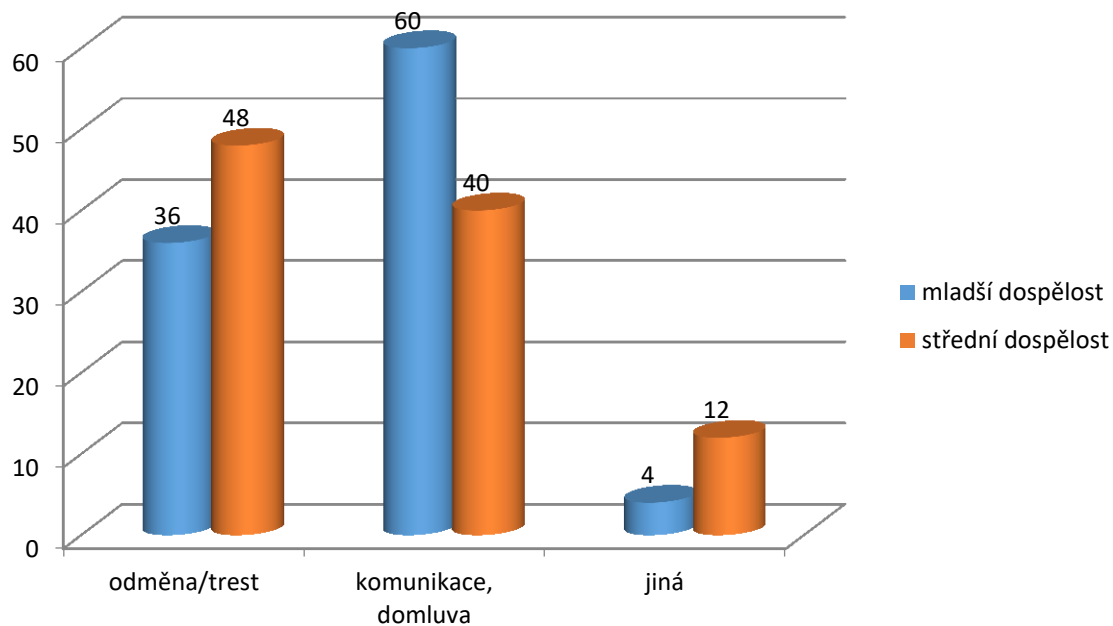
8. Na jaké hodnoty kladete důraz ve výchově?

Graf č. 8 - hodnoty výchovy

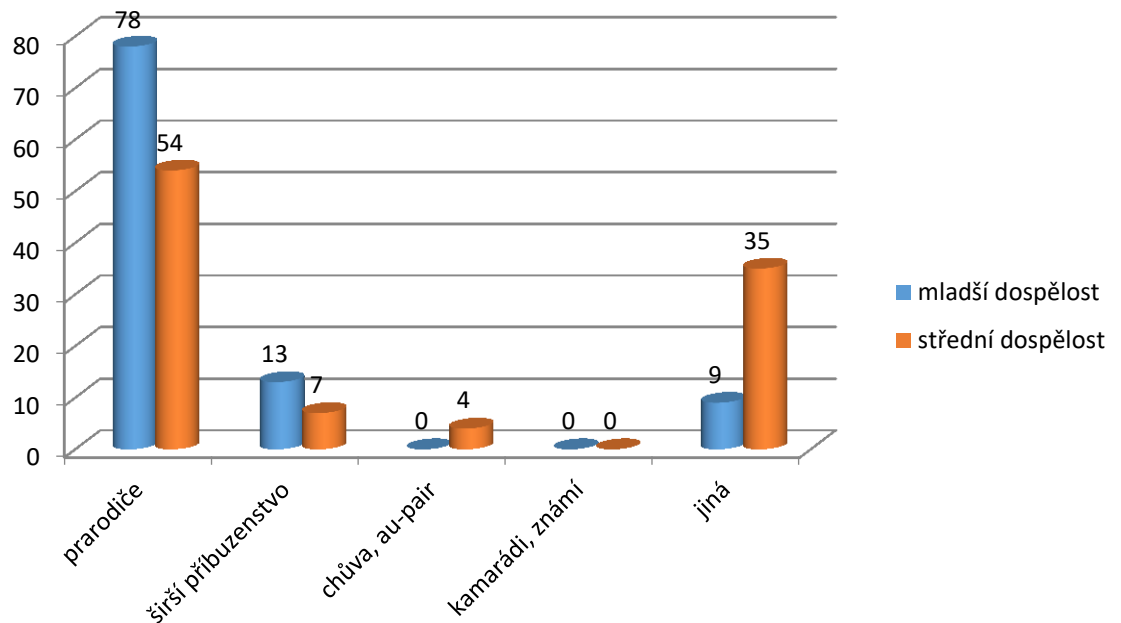
Na řádnou výchovu kladou větší důraz matky ve střední dospělosti (61), ale řádnou výchovu zvolilo také 30 matek v mladší dospělosti. U citlivosti je to naopak. Tuto odpověď zvolilo více matek v mladší dospělosti (53) a jen 33 matek ve střední dospělosti. Odpověď jiná zvolilo 17 matek v mladší dospělosti a 6 ve střední dospělosti. Nejčastěji jako jiné hodnoty uváděly přísnost nebo kombinace obou zmíněných hodnot.

9. Jaké výchovné prostředky uplatňujete?

Graf č. 9 - výchovné prostředky

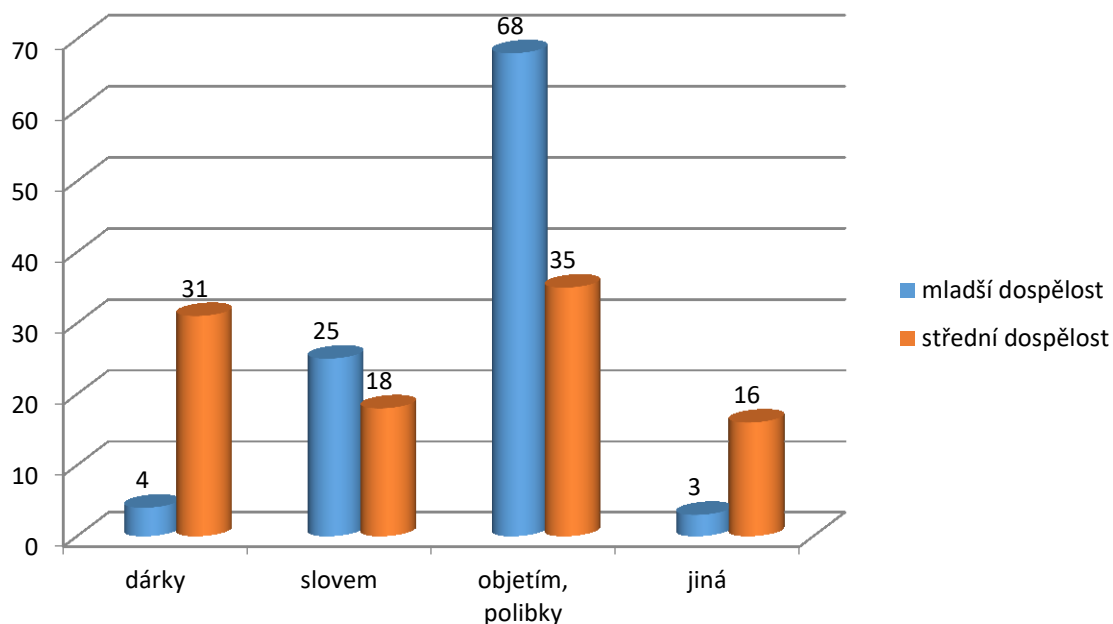
Na otázku č. 9 odpověděla více než polovina matek, že jako výchovný prostředek preferuje komunikaci a domluvu, z toho je 60 matek v mladší dospělosti a 40 ve střední dospělosti. Odměnu a trest zvolilo celkem 84 matek, z toho je 36 v mladší dospělosti a 48 ve střední dospělosti. Zbýlých 16 matek označilo odpověď jiná. Nejčastěji bylo uvedeno mezi jinými odpověďmi, že uplatňují kombinaci komunikace a trestu. Pokud nepomůže komunikace, přistupují na trest.

10. Kdo se podílí na výchově Vašeho dítěte kromě Vás a Vašeho partnera?

Graf č. 10 - podíl na výchově dítěte

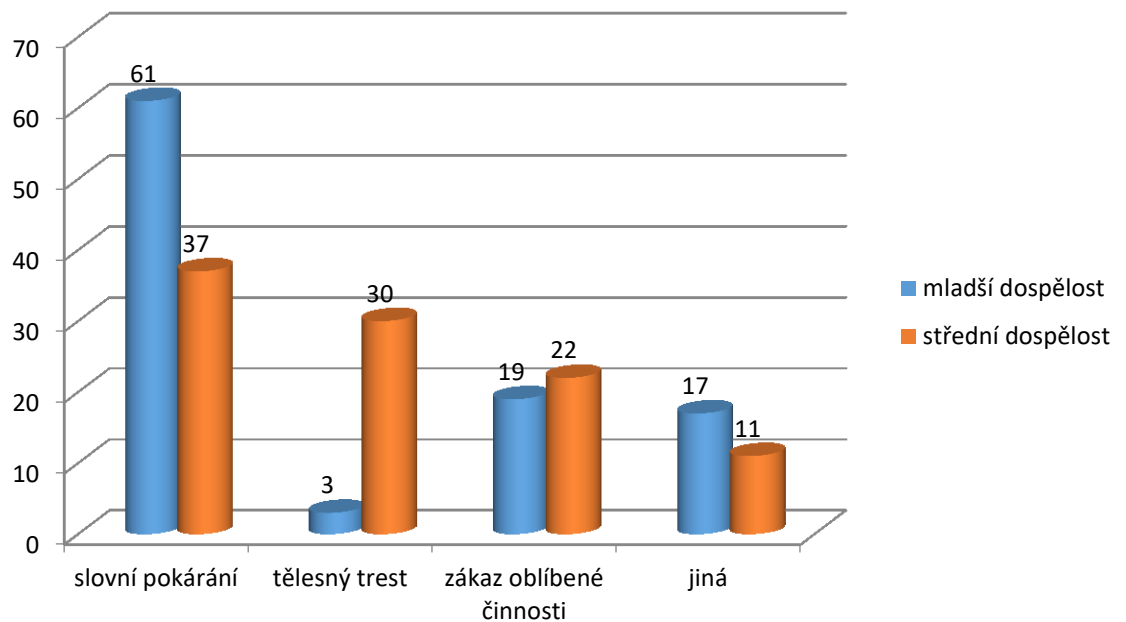
Položka č. 10 měla za úkol zjistit, kdo další se podílí na výchově dětí dotazovaných matek. Největší podíl na výchově mají prarodiče. Tuto odpověď zvolilo 78 matek v mladší dospělosti a 54 matek ve střední dospělosti. Širší příbuzenstvo, tuto odpověď označilo 13 matky v mladší dospělosti a 7 ve střední dospělosti. 4 matka ve střední dospělosti uvedla, že na výchově jejího dítěte se také podílí chůva nebo au-pair. Celkem 44 matek zvolilo odpověď jiná, kde byla nejčastější odpověď nikdo.

11. Jak Vaše dítě odměňujete, oceňujete?

Graf č. 11 - odměna dítěte

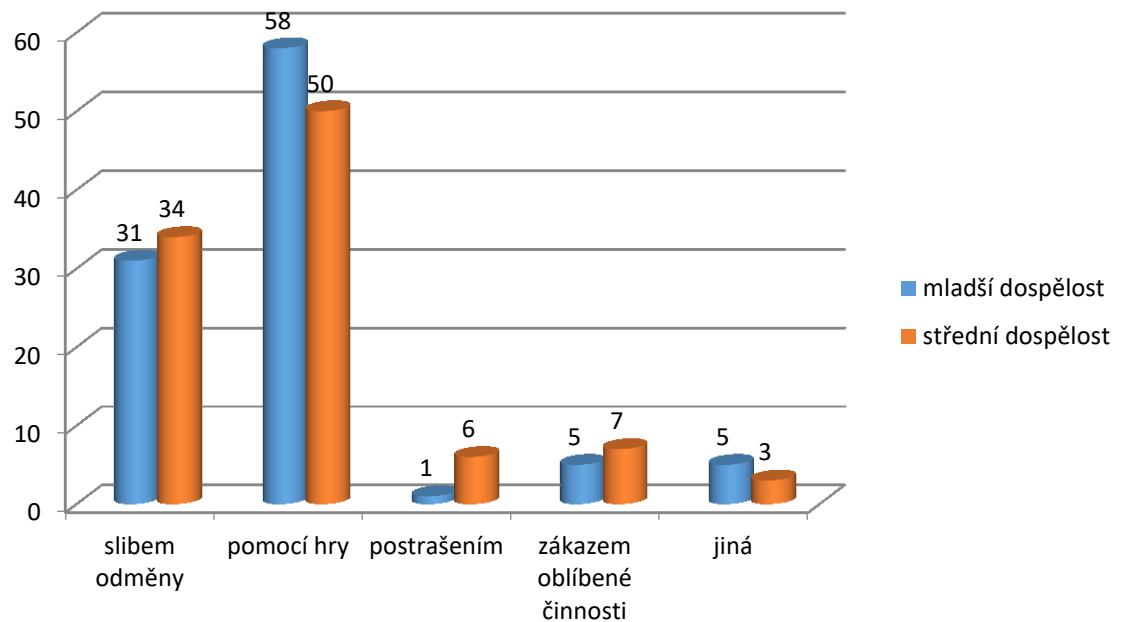
Na otázku, jak matky odměňují své děti, odpověděla více než polovina objetí a polibky – 68 matek v mladší dospělosti a 35 ve střední dospělosti. Slovem odměňuje 25 matek v mladší dospělosti a 18 ve střední dospělosti. 4 matky v mladší dospělosti a 31 matek ve střední dospělosti odměňuje své děti dárky. Zbýlých 19 matek kombinuje všechny zmíněné odměny, z toho jsou 3 v mladší dospělosti a 16 ve střední dospělosti.

12. V případě trestání dítěte volíte formu:

Graf č. 12 - trestání dítěte

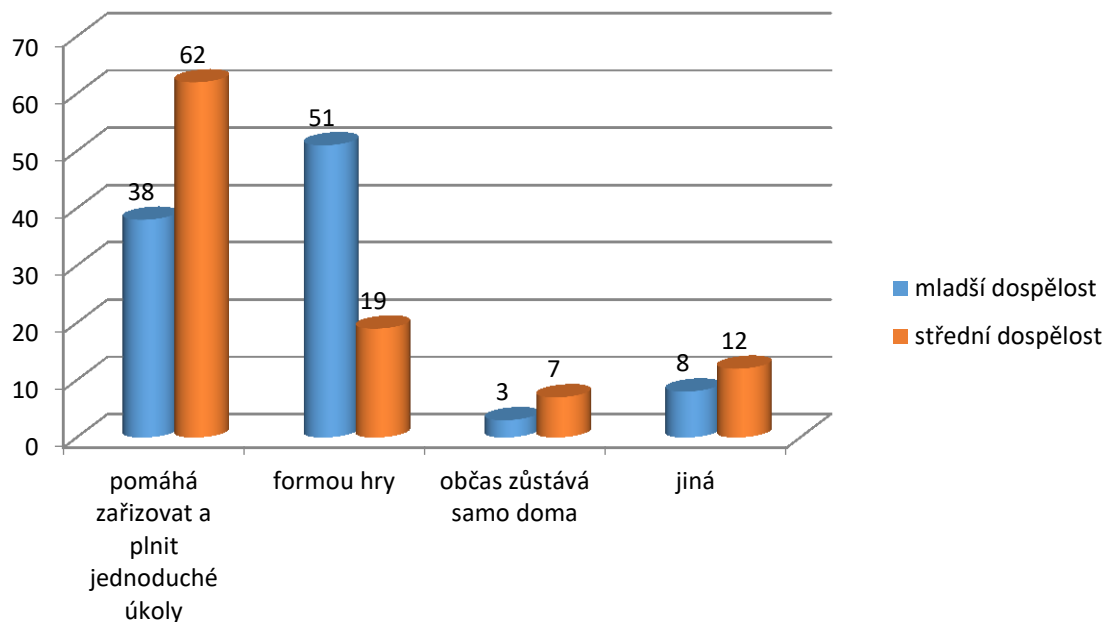
Položka č. 12 je zaměřena na trestání dítěte. Z grafu je zřejmé, že velká část respondentek v případě trestání používá slovní pokárání. V mladší dospělosti je to 61 respondentek a ve střední dospělosti 37 respondentek. Zákaz oblíbené činnosti volí 19 respondentek v mladší dospělosti a 22 respondentek ve střední dospělosti. 28 respondentek, z toho 17 respondentek v mladší dospělosti a 11 respondentek ve střední dospělosti, zvolila odpověď jiná, kde uvedlo, že záleží na prohřešku dítěte. 3 respondentky v mladší dospělosti a 30 respondentek ve střední dospělosti uvedlo, že používají tělesný trest.

13. Jakou formou své dítě motivujete?

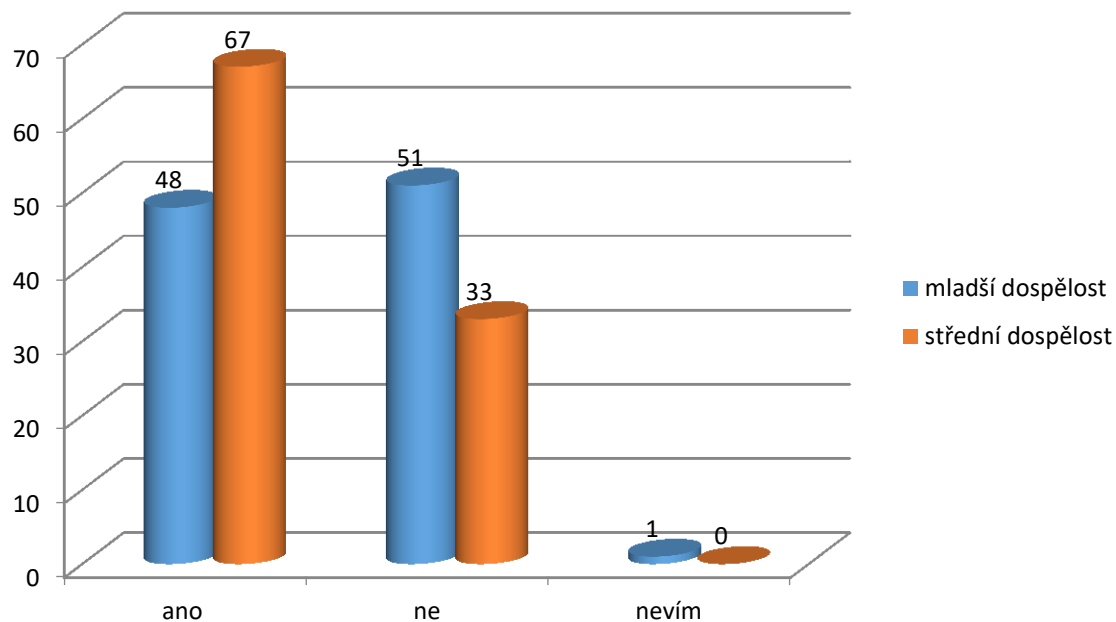
Graf č. 13 - motivace dítěte

Otázka č. 13 zjišťovala, jak matky motivují své děti. Motivace slibem odměny zvolilo 31 matek v mladší dospělosti a 34 matek ve střední dospělosti. Nejvíce matek zvolilo odpověď motivace pomocí hry, z toho 58 matek v mladší dospělosti a 50 matek ve střední dospělosti. Postrašení používá pouze jedna matka v mladší dospělosti a 6 matek ve střední dospělosti. Oblíbenou činnost zakáží pouze 5 matek v mladší dospělosti a 7 matek ve střední dospělosti. Zbýlých 8 matek (5 v mladší dospělosti a 3 ve střední dospělosti) zvolilo jinou odpověď, kde následně uvedlo, že preferují vysvětlení, proč se daná věc musí dělat.

14. Jak Vaše dítě učíte samostatnosti?

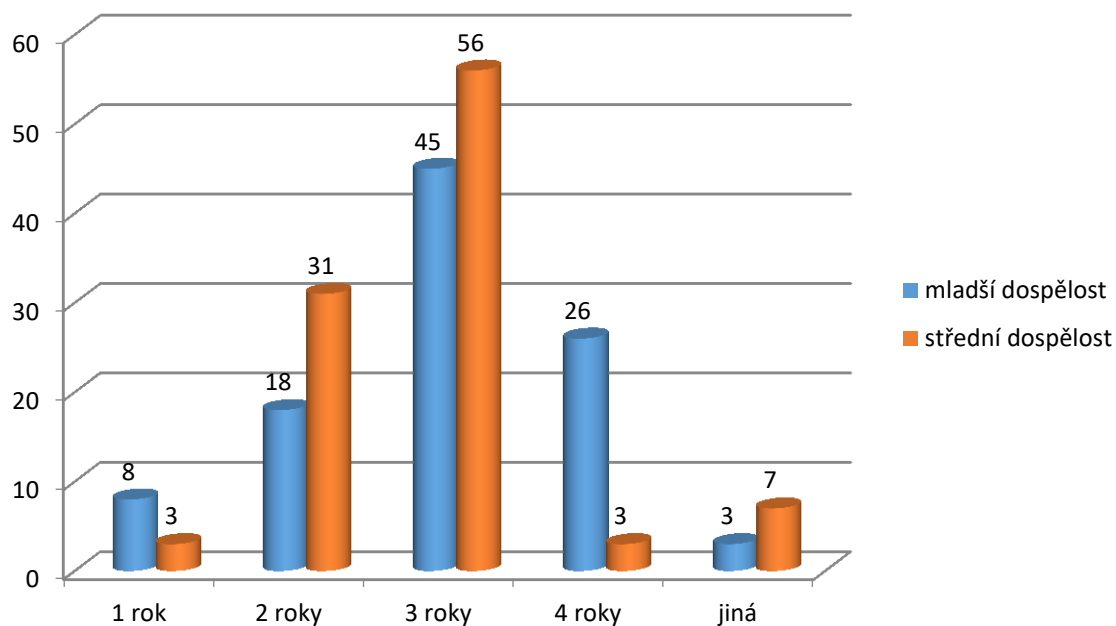
Graf č. 14 - samostatnost dítěte

Položka č. 14 se dotazuje, jak matky učí své děti samostatnosti. Skoro polovina matek nechává své děti pomáhat a plnit jednoduché úkoly, z toho 38 matek v mladší dospělosti a 62 ve střední dospělosti. Formou hry učí své děti samostatnosti 51 matek v mladší dospělosti a 19 matek ve střední dospělosti. 3 matek v mladší dospělosti nechá dítě občas samotné doma a 7 matka ve střední dospělosti. 20 matek zvolilo jinou odpověď, kde se většinou opakovalo, že své dítě samostatnosti nijak neučí.

15. Používá Vaše dítě počítač, tablet, mobilní telefon?

Graf č. 15 - užívání PC a mobilních telefonů

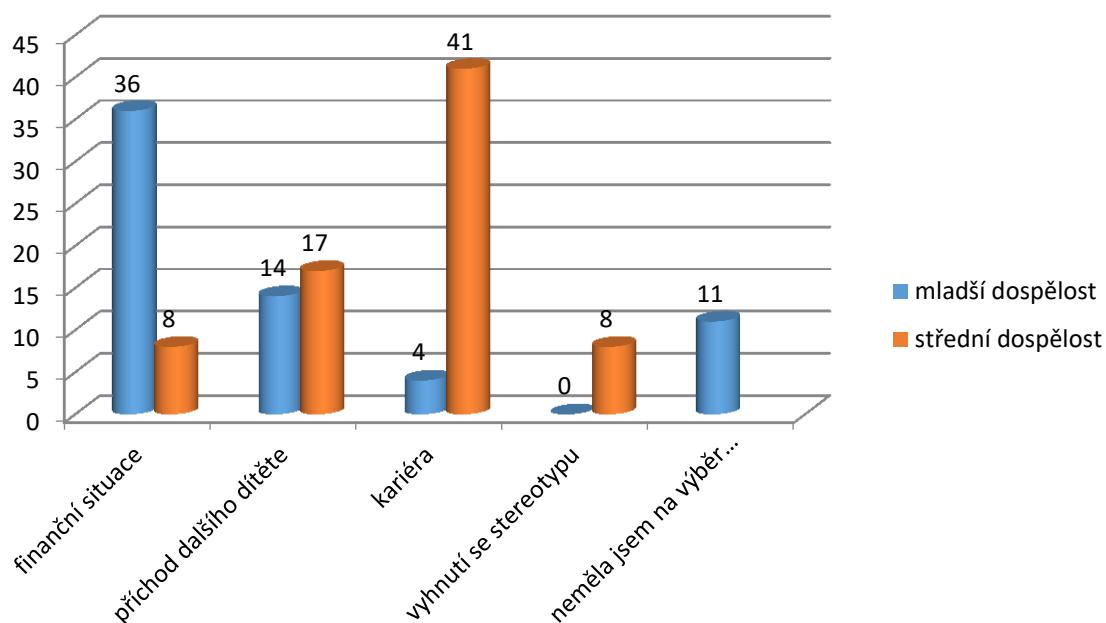
Otázka č. 15 byla velmi vyrovnaná. 48 matek v mladší dospělosti a 67 matek ve střední dospělosti odpovědělo, že jejich děti používají některé z těchto zařízení. Přesně 100 matek odpovědělo, že jejich dítě nepoužívá počítač, tablet či mobilní telefon, z toho bylo 51 matek v mladší dospělosti a 33 matek ve střední dospělosti. Pouze 1 matka v mladší dospělosti neví, zda její děti používají počítač, tablet či mobilní telefon.

16. Jak dlouho jste byla/budete na rodičovské dovolené?

Graf č. 16 - délka rodičovské dovolené

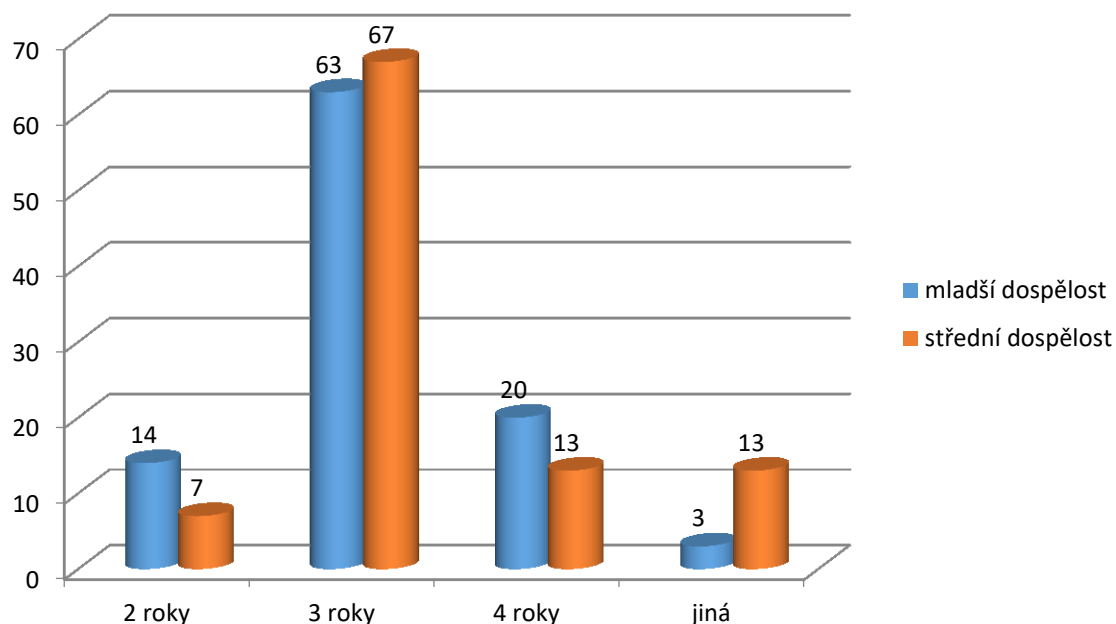
Otázka č. 16 byla zaměřena na délku rodičovské dovolené. Nejčastější odpovědí byla délka rodičovské dovolené na tři roky, tuto možnost zvolilo 45 matek ve střední dospělosti a 56 matek v mladší dospělosti. Jeden rok na rodičovské. Dva roky zvolilo 18 matek v mladší dospělosti a 31 matek ve střední dospělosti. Strávit čtyři roky doma s dítětem zvolilo celkem 29 matek, z toho jsou 26 v mladší dospělosti a 3 ve střední dospělosti. 10 matek označilo odpověď jiná (3 matky v mladší dospělosti a 7 matek ve střední dospělosti), kde jako nejčastější odpověď byla přechod z jedné rodičovské dovolené na druhou.

17. Pokud jste byla na rodičovské dovolené méně než 3 roky, z jakého důvodu to bylo?

Graf č. 17 - důvod ukončení rodičovské dovolené

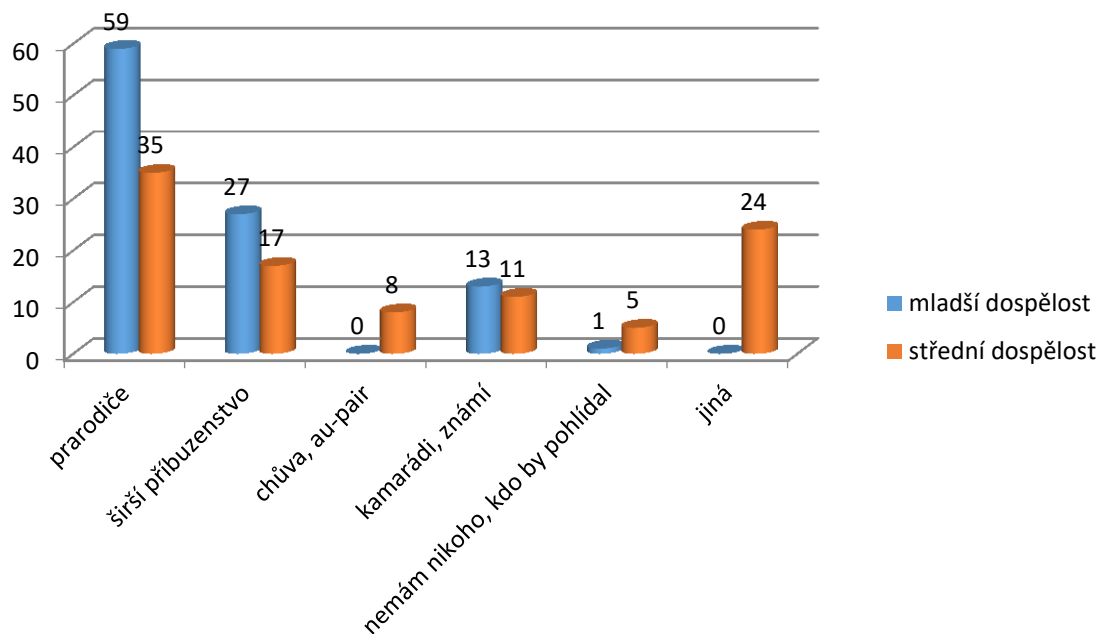
Otázka č. 17 dávala respondentkám možnost otevřeně se vyjádřit k tomu, proč byly na rodičovské dovolené méně než 3 roky. Ani u této otázky nebyla 100% návratnost. Matky v mladší dospělosti volily kratší rodičovskou dovolenou kvůli finanční situaci (36 matek), z důvodu příchodu dalšího dítěte (14 matek), kvůli kariéře (4 matky) a 11 matek nemělo na výběr, mělo automaticky rodičovskou dovolenou na 4 roky. Matky ve střední dospělosti se rozhodly zkrátit rodičovskou dovolenou nejčastěji z důvodu kariéry (41 matek). Kvůli finanční situaci odešlo z rodičovské dovolené 8 matek. 17 matek si zkrátila rodičovskou dovolenou kvůli příchodu dalšího potomka. Překvapivá odpověď byla 8 matek ve střední dospělosti, které se chtěly vyhnout domácímu stereotypu.

18. Jaký je podle Vás ideální věk pro zařazení dítěte do předškolního zařízení?

Graf č. 18 - ideální věk dítěte pro předškolní zařízení

Položka č. 18 byla zaměřena na ideální věk dítěte pro zařazení do předškolního zařízení. Téměř totožný počet matek se shodl na věku 3 let (63 matek v mladší dospělosti a 67 matek ve střední dospělosti). Další větší počet matek se shodl, že je pro dítě ideální věk 4 roky (20 matek v mladší dospělosti a 13 matek ve střední dospělosti). 21 matek považuje za ideální věk dítěte dva roky (14 matky v mladší dospělosti a 7 ve střední dospělosti). Odpověď jiná zvolilo dohromady 16 matek. Důvod odpovědi byl téměř totožný. Podle nich je hranice individuální, záleží na vyspělosti dítěte.

19. V případě potřeby pohlídat dítě, na koho se můžete obrátit?

Graf č. 19 - hlídání dítěte

Z grafu je zjevné, že nejvíce matky využívají k hlídání svých dětí prarodiče (59 matek v mladší dospělosti, 35 matek ve střední dospělosti). Další výraznější položkou je hlídání širším příbuzenstvím (27 matek v mladší dospělosti a 17 ve střední dospělosti). Položku jiná zvolilo 24 matek ve střední dospělosti, kde se ve větší míře opakovala odpověď „k hlídání využívám starší děti“.

6.2 Shrnutí výsledků výzkumu

	Mladistvé matky	Starší matky
Vztah mezi matkou a dítětem	– Více než polovina matek má se svým dítětem kamarádský vztah	– Většina matek má se svým dítětem kamarádský vztah, avšak více starších matek má vztah také autoritativní, oproti mladistvým matkám
Výchovné hodnoty	– Mladistvé matky u svého dítěte preferují citlivost a celkovou spokojenost dítěte	– Více než polovina matek volí řádnou výchovu zaměřenou na slušnost a úctu k lidem
Učení samostatnosti	– většina dotazovaných matek učí své dítě samostatnosti formou hry	– Nadpoloviční většina nechává své děti pomáhat a plnit jednoduché úkoly
Užívání PC a mobilních telefonů	– Polovina matek se přiklání kladně k užívání těchto zařízení a druhá polovina je proti užívání PC a mobilních telefonů	– Více než polovina matek nechá své děti používat počítač, mobilní telefon či tablet
Délka rodičovské dovolené	– Nejvíce matek volilo rodičovskou dovolenou na 3 nebo 4 roky	– Více než polovina matek zvolila rodičovskou dovolenou na 3 roky, další většina na 2 roky

Důvod kratší rodičovské dovolené než 3 roky	– Většina matek volila kratší rodičovskou dovolenou z důvodu zlepšení finanční situace	– Největší procento žen bylo na rodičovské dovolené méně než 3 roky z důvodu karierního růstu
Hlídní dítěte	– Nejvíce matek využívá k případnému hlídání prarodiče a širší příbuzenstvo	– Většina matek k případnému hlídání využívá prarodiče nebo starší sourozence dítěte

Tabulka č. 1 – shrnutí

Tabulka nám ukazuje nejvýraznější zjištění v rozdílech výchovy. Můžeme tedy shrnout, že věk matky hraje ve výchově důležitou roli. Všechny matky mají se svými dětmi kamarádský vztah, pouze pár starší matek má vztah spíše autoritativní. Věk matky souvisí nejen s tím, jaký má matka se svým dítětem vztah, ale také s výchovnými metodami. Starší matky volí jednodušší formu výchovy, např. odměna/trest, zatímco mladší matky volí formu komunikace a domluvy. Velký rozdíl je také v pohledu na odměňování a trestání dítěte. Mladší matky své dítě odmění objetím nebo polibky, zatímco starší matky více volí jako odměnu dárky. V případě trestání dítěte jsou starší matky razantnější a nebojí se přistoupit k tělesnému trestu.

U motivace dětí není mezi matkami velký rozdíl. U obou skupin vyhrává motivace pomocí hry nebo slibem odměny, avšak více starších matek se nebojí postrašení nebo zakázat dítěti oblíbenou činnost.

Zjištění, že děti matek ve střední dospělosti užívají počítač mobilní telefon nebo tablet více než děti mladistvých matek, mě vůbec nepřekvapilo. Tento rozdíl vidím také u nás v rodině.

Velké překvapení pro mne bylo zjištění, že starší matky volí rodičovskou dovolenou na kratší dobu z důvodu vyhnutí se domácímu stereotypu nebo kariernímu růstu. To, že mladistvé matky jsou na rodičovské dovolené méně než 3 roky z důvodu zlepšení finanční situace, není moc překvapující. Většina nemá vybudované takové domácí zázemí a jistoty, jako většina matek ve střední dospělosti.

Při zamyšlení, proč jsou takové rozdíly ve výchově matek v mladší dospělosti a střední dospělosti, vidím v tom, že starší matky si chtějí většinu věcí ulehčit a nemají takovou trpělivost, ale na druhou stranu mají spoustu zkušeností a vědí, jak je využít. Většina matek v mladší dospělosti má své první dítě, proto má více času věnovat se dítěti a třeba mu danou věc více vysvětlit a rozmluvit.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo porovnat rozdíly ve výchově dětí předškolního věku mladistvých a starších matek. V závislosti na cílech jsme si zvolili výzkumné otázky, kde nás zajímalo, jaký mají matky vztah se svými dětmi, jak volí výchovné prostředky, na jaké hodnoty kladou důraz a jak se staví k délce rodičovské dovolené.

V teoretické části jsme se věnovali charakteristice dospělosti a předškolnímu věku. Další kapitoly se věnovaly rodině a rodičovství. V praktická část byla složena z kvantitativního dotazníku a jeho následné vyhodnocení.

Cílem práce bylo zjistit, zda jsou rozdíly ve výchově matek v mladší a střední dospělosti. Díky výzkumu jsme zjistily, že rozdíly ve výchově opravdu jsou. Někde jsou více výrazné a někde méně.

V dnešní době se posunuje hranice mateřství nejen vlivem dostupnější antikoncepce, ale také emancipací žen a touhou po kariérním růstu. Ke straším matkám je mnoho předsudků, zejména kvůli zdravotnímu riziku pro matku i dítě. Předsudky ale také trpí mladistvé matky. Každého při pohledu na mladou matku hned napadne, že mladá matka nedokáže vychovat své dítě, protože je sama ještě dítě. Přesto nemůžeme tvrdit, že jeden věk je lepší pro výchovu dítěte než ten druhý. Jsou matky v mladší dospělosti, které zvládají výchovu lépe než některé matky ve střední dospělosti, a tak je to i naopak.

Tato práce pro mne byla velkým přínosem, nejen z osobního hlediska. Společnost je plná předsudků k mladistvým i ke straším matkám, proto je škoda, že toto téma není více řešeno v publikacích.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje:

ČÁP, Jan, 1987. Psychologie pro učitele. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-225-87.

ČÁP, Jan, 1996. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. Praha: ISV. ISBN 80-85866-15-3.

ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, 2007. Psychologie pro učitele. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7

LANGMEIER Josef, KREJČÍŘOVÁ Dana, 2006. Vývojová psychologie. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0

LANGMEIER, Josef, 1991. Vývojová psychologie pro dětské lékaře. Praha: Avicenum. ISBN 80-201-0098-7.

LISÁ, Lidka, KŇOURKOVÁ, Marie, 1986. Vývoj dítěte a jeho úskalí. Praha: Avicenum. ISBN 08-084-86.

MACHOVÁ, Jitka, HAMANOVÁ, Jana, 2002. Reprodukční zdraví v dospívání. Jinočany: H&H. ISBN 978-80-8602-294-9.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1986. Rodiče a děti. Praha: Avicenum. ISBN 08-011-86.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2007. Co, kdy a jak ve výchově dětí. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-325-3.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2012. Po dobrém, nebo po zlém? Praha: Postál. ISBN 978-80-262-0133-5

MATOUŠEK, Oldřich, 1997. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon. ISBN 80-85850-24-9.

MERTIN, Václav, 2011. Výchovné maličkosti. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-857-9

MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ Ilona, 2010. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.

MOŽNÝ, Ivo, 2002. Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1.

MOŽNÝ, Ivo, 2008. Rodina a společnost. Praha: SLON. ISBN 978-80-86429-87-8.

PRŮCHA, Jan, 2003. Pedagogický slovní. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8

ŘÍČAN, Pavel, 2013. S dětmi chytře a moudře. Psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0343-8.

SATIR, Virginia, 1994. Kniha o rodině. Praha: Práh. ISBN 80-901325-0-2.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2012. Psychologie rodiny. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0217-2.

ŠILHAVÁ, Lucie, 2006. Matkou ve vyšším věku: vliv věku na plodnost ženy a na průběh těhotenství. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0987-9

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. Vývojová psychologie: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum. ISBN 9788024621531.

VESELÁ, Renata, 2003. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-48-3.

Periodika:

KRTIČKOVÁ, Kateřina. Nepřechvalte ho. Děti a my 2010, č. 6. s. 38- 39. ISSN 0323-1879.

Internetové zdroje:

Český statistický úřad: Demografická ročenka České republiky 2012. [online]. © 2013. (cit.2014-03-01). Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/4019-13-r_2013.

ŠKRABAL, Josef. Jaké je složení domácností v ČR? www.czso.cz. [online]. © 2013. *cit.

2014-01-12+.

Dostupné

z:

http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Věk respondentek	26
Graf č. 2 - počet dětí	27
Graf č. 3 - věk dětí	28
Graf č. 4 - vztah mezi dítětem a matkou	29
Graf č. 5 - čtení pohádek před spaním	30
Graf č. 6 - strach o dítě	31
Graf č. 7 - vliv výchovy	32
Graf č. 8 - hodnoty výchovy	33
Graf č. 9 - výchovné prostředky	34
Graf č. 10 - podíl na výchově dítěte.....	35
Graf č. 11 - odměna dítěte	36
Graf č. 12 - trestání dítěte	37
Graf č. 13 - motivace dítěte	38
Graf č. 14 - samostatnost dítěte	39
Graf č. 15 - užívání PC a mobilních telefonů	40
Graf č. 16 - délka rodičovské dovolené	41
Graf č. 17 - důvod ukončení rodičovské dovolené	42
Graf č. 18 - ideální věk dítěte pro předškolní zařízení.....	43
Graf č. 19 - hlídání dítěte	44

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - shrnutí	46
------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku na vysoké škole a nyní pracuji na závěrečné práci, jejíž součástí je výzkum. Chtěla bych Vás proto poprosit o vyplnění tohoto zcela anonymního dotazníku, který bude sloužit jen jako výzkumný materiál k mé práci.

Zakroužkujte vždy jen jednu odpověď (pokud v nabídce není odpověď, se kterou se naprosto ztotožňujete, vyberte tu, která je jí nejbližší).

Mockrát děkuji za Váš čas a ochotu.

Jana Lukášová

1. Váš věk:

- a) Do 20 let
- b) 21 – 30 let
- c) 31 – 40
- d) 41 a více

2. Počet dětí:

- a) 1
- b) 2
- c) 3 a více

3. Věk dětí. Prosím vypište

4. Jaký máte s dítětem vztah?

- a) Autoritativní (já jsem rodič, on je dítě)
- b) Kamarádský (dítě se nebojí svěřit s tajemstvím)
- c) Jiné

5. Čtete dětem před spaním pohádky?

- a) Ano, pravidelně
- b) Ano, občas
- c) Ne, vůbec

6. Máte o své dítě strach, když jej nemáte pod vlastním dohledem?

- a) Ano, často
- b) Ano, občas
- c) Spíše ne
- d) Nikdy nemám obavy

7. Myslíte, že Vás ve výchově svého dítěte ovlivnilo to, jak Vás vychovávali Vaši rodiče?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

8. Na jaké hodnoty kladete důraz ve výchově?

- a) Řádná výchova, slušnost, úcta ke starším lidem
- b) Citlivost a spokojenost dítěte
- c) Jiné

9. Jaké výchovné prostředky uplatňujete?

- a) Odměna / trest
- b) Komunikace, domluva
- c) Jiné

10. Kdo se podílí na výchově Vašeho dítěte kromě Vás a Vašeho partnera?

- a) Prarodiče
- b) Širší příbuzenství
- c) Chůva, au-pair
- d) Kamarádi, známí
- e) Jiné

11. Jak Vaše dítě odměňujete, oceňujete?

- a) Dárky
- b) Slovem (pochvalou)
- c) Objetím, polibky
- d) Jiné

12. V případě trestání dítěte volíte formu:

- a) Slovní pokárání
- b) Tělesný trest
- c) Zákaz oblíbení činnosti
- d) Jiné

13. Jakou formou své dítě motivujete?

- a) Slibem odměny
- b) Motivace pomocí hry
- c) Postrašením
- d) Slíbeným zákazem oblíbené činnosti
- e) Jiné

14. Jak Vaše dítě učíte samostatnosti?

- a) Pomáhá zařizovat a plnit jednoduché úkoly, při řešení problému se ptáme na jeho názor
- b) Formou her
- c) Občas zůstává samo doma, samo si hraje, samo se připravuje do školy
- d) Jiné

15. Používá Vaše dítě počítač, tablet, mobilní telefon?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

16. Jak dlouho jste byla/budete na rodičovské dovolené?

- a) 1 rok
- b) 2 roky
- c) 3 roky
- d) 4 roky
- e) Jiné

17. Pokud jste byla na rodičovské dovolené méně než 3 roky, z jakého důvodu to bylo? Prosím vypište

18. Jaký je podle Vás ideální věk pro zařazení dítěte do předškolního zařízení?

- a) 2 roky
- b) 3 roky
- c) 4 roky
- d) Jiné

19. V případě potřeby pohlídat dítě, na koho se můžete obrátit?

- a) Prarodiče
- b) Širší příbuzenstvo
- c) Chůva, au-pair
- d) Kamarádi, známí,
- e) Nemám nikoho, kdo by pohlídal
- f) jiné